

ПЕДАГОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

Наталія Соболь

Київський університет імені Бориса Грінченка

Анотація:

У статті розкрито зміст підготовки кваліфікованих спеціалістів у сфері мистецької освіти. Виявлено сутність поняття «художньо-творча толерантність», окреслено значення цього феномена в контексті особистісного й професійного становлення майбутнього вчителя музики. Визначено та обґрунтовано основні педагогічні принципи формування художньо-творчої толерантності майбутнього вчителя музики в процесі фахової підготовки, а саме інструментально-виконавської. Підкреслено роль принципів рефлексивності, фасилітації, діалогічності, активності та художньо-творчої індивідуалізації як основних чинників успішного впровадження ідей толерантності в контексті художньо-творчої взаємодії студентів з мистецтвом.

Ключові слова:

толерантність; художньо-творча толерантність; майбутній учитель музики; педагогічний принцип; педагогічна фасилітація; діалогічність навчання; рефлексивність; художньо-творча індивідуалізація.

Анотация:

Соболь Наталия. Педагогические принципы формирования художественно-творческой толерантности будущего учителя музыки. В статье раскрыто содержание подготовки квалифицированных специалистов в сфере художественного образования. Выявлена сущность понятия «художественно-творческая толерантность», определено значение этого феномена в контексте личностного и профессионального становления будущего учителя музыки. Определены и обоснованы основные педагогические принципы формирования художественно-творческой толерантности будущего учителя музыки в процессе специальной музыкальной подготовки, а именно инструментально-исполнительской. Подчеркивается роль принципов рефлексивности, фасилитации, диалогичности, активности и художественно-творческой индивидуализации как основных факторов успешного внедрения идей толерантности в контексте художественно-творческого взаимодействия студентов с искусством.

Ключевые слова:

толерантность; художественно-творческая толерантность; будущий учитель музыки; педагогический принцип; педагогическая фасилитация; диалогичность обучения; рефлексивность; художественно-творческая индивидуализация.

Resume:

Sobol Nataliia. Pedagogical principles of future music teacher's artistic tolerance formation.

The article is devoted to revealing the contents of the qualified professionals' preparation in cases of the artistic education. It highlights the essence of the phenomenon "artistic tolerance" and indicates its meaning in reference to the future music teacher's personal and professional achievements. The current research analyzes the works of famous Ukrainian scientists in fields of theory and methodology of teaching arts for youth; identifies and justifies the main pedagogical principles of future music teachers' artistic tolerance formation during special musical training as well as instrumental performing. The paper emphasizes the role of the principles of reflexivity, facilitation, dialogic learning, activity and artistic and creative individualization as the major factors for successful implementation of the ideas of tolerance in the context of artistic and creative interaction of students and the arts.

Key words:

tolerance; artistic and creative tolerance; future music teacher; pedagogical principle; pedagogical facilitation; dialogic teaching and learning; reflexivity; artistic and creative personalization.

Постановка проблеми. Ураховуючи сучасні тенденції розвитку української освіти, питання формування толерантності учасників навчального процесу є надзвичайно важливим. Повага, терпимість, стриманість у вираженні власних поглядів на користь опонента й співрозмовника – це ті якості, якими повинен володіти вчитель і до чого він повинен закликати своїх учнів. Толерантність може проявлятися як там, де є перетин кількох різних світоглядних позицій під час соціальної взаємодії між індивідами, так і при контакті особистості з об'єктами людської діяльності, у яких закладена сутність, ідеологія поглядів їх автора. Така комунікація відбувається при спілкуванні людей із творами мистецтва, які є носіями інформації та представляють особистість митця, який їх створив.

Отже, при контакті з творами мистецтва, що є специфічним процесом спілкування й обміну поглядами, учасники художнього діалогу повинні проявляти художньо-творчу толерантність, яка, на нашу думку, є різновидом

демонстрації естетичної культури особистості. Майбутній учитель музики має важливе освітнє завдання – не лише виховувати учнів, а й ознайомлювати їх з мистецтвом, ураховуючи індивідуальність та інтереси кожної окремої людини. Тому толерантність, як соціальний феномен, і художньо-творча толерантність, як естетичний феномен, повинні лягти в основу професійного становлення майбутнього вчителя музики.

Формування художньо-творчої толерантності майбутнього вчителя музики повинно відбуватися під час вивчення ним фахових дисциплін у вищому навчальному закладі. На нашу думку, активна творча діяльність студентів та їх безпосереднє спілкування з творами через інтерпретацію художнього тексту стануть найефективнішим способом формування в них художньо-творчої толерантності. Тому в цьому дослідженні ми спробуємо визначити й подати опис педагогічних принципів організації навчального процесу для ефективного

формування художньо-творчої толерантності майбутніх учителів музики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники велику увагу приділяють вивченню й аргументації основних принципів і підходів до організації художньо-естетичного навчання на всіх освітніх рівнях. У мистецькій педагогіці проблемі розробки змісту й принципів естетичної освіти присвятили свої праці В. Черкасов, О. Олексюк, О. Рудницька, О. Отич, І. Зязюн, О. Ростовський, Г. Падалка, О. Щолокова, О. Масол та інші. Науковці здійснили класифікацію основних педагогічних принципів за змістом і умовно розділили їх на принципи навчання (дидактичні), виховання та спеціальні (які стосуються конкретного специфічного виду діяльності).

За О. Олексюк, до дидактичних принципів належать принцип системного та послідовного навчання, усвідомленого засвоєння знань, міцності знань, доступності навчання, наочності навчання, індивідуального підходу, активності, єдності виховання, освіти й розвитку, зв'язку навчання з життям [4, с. 99–109]. В. Черкасов [10] до зазначених вище важливих принципів навчання музики додає принципи науковості, неперервності, цілеспрямованості, диференціації, інтегративності, превентивності, гуманізації, толерантності. О. Рудницька [7, с. 80–85] наводить перелік принципів, на яких базується художня освіта: принцип довершення навчальної дії виховною в педагогічному впливі, принцип урізноманітнення видів і форм діяльності учнів в організації педагогічної взаємодії, принцип залежності розвитку особистісних якостей від створених педагогічних ситуацій, принцип емоційної насиченості навчально-виховного процесу, принцип спонукання до творчого самовираження.

Для того, щоб досягти розвитку педагогічної творчості й активізації художньо-естетичної діяльності майбутніх учителів вітчизняна дослідниця С. Сисоева [8, с. 108–111] називає наступні принципи педагогічної творчості: принцип діагностики, оптимальності, взаємозалежності, фасилітації, креативності, доповнення, варіантності, самоорганізації. Л. Масол, характеризуючи принципи інтегрованої мистецької освіти, крім згаданих вище принципів виділяє принципи глобальної освіти (поєднання універсального, національного, регіонального компонентів змісту освіти та виховання), континуальності (єдності навчання, виховання й розвитку), синергетичного та інтегрального характеру освіти та ін. [3, с. 38–42].

Формулювання цілей статті. Метою нашої статті є теоретичне обґрунтування принципів

формування художньо-творчої толерантності майбутніх учителів музики.

Для реалізації поставленої мети були визначені такі завдання: проаналізувати й узагальнити досвід вітчизняних науковців з організації та змістової наповненості освітнього процесу при вивченні дисциплін художньо-естетичного напрямку; визначити доцільність формування художньо-творчої толерантності майбутніх учителів музики; розкрити сутність педагогічних принципів формування художньо-творчої толерантності майбутніх учителів музики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Художньо-творча толерантність майбутнього вчителя музики – це феномен, що є результатом художньої взаємодії особистості з творами мистецтва, метою якої є сприйняття, створення, репродукція або інтерпретація їх художнього змісту. Як і будь-який інший вид толерантності, художньо-творча толерантність особистості проявляється під час її вербального чи невербального діалогу з особистістю митця (композитора, художника, письменника тощо), художнім образом, культурно-історичною епохою тощо. Зацікавленість мистецтвом, порозуміння з представниками різних художніх течій, інтерпретування художнього тексту за вимогами жанру, з урахуванням виконавських особливостей окремого твору, здатність до аргументованої дискусії (критики) стають проявами сформованої художньо-творчої толерантності майбутнього вчителя музики й засвідчують його культурну та творчу зрілість.

Формування художньо-творчої толерантності майбутнього вчителя музики у процесі фахової підготовки студентів (зокрема інструментально-виконавської) повинне відбуватися в межах упровадження принципів навчання й виховання, які зумовлюють організацію навчального процесу та доцільність використання методів і прийомів. Спираючись на дослідження провідних вітчизняних науковців, ми виділили низку педагогічних принципів формування художньо-творчої толерантності майбутнього вчителя музики, а саме – принцип діалогічності, фасилітації, толерантності, культуровідповідності, полікультурності, рефлексивності, зв'язку освіти з життям, художньо-творчої індивідуалізації, інтегративності, креативності, активності, емоційної насиченості. Нижче ми розглянемо кожен з них більш детально.

Принцип рефлексивності дослідниця Г. Падалка вводить до переліку основних принципів навчання мистецтва. За твердженням науковця, цей принцип «...спрямовано на спонукання учня в процесі мистецького навчання до співвіднесення власних життєвих

позицій, світоглядних настанов зі змістом художніх образів, зіставлення цінностей внутрішнього життя з морально-світоглядними позиціями, відтвореними в мистецтві, співвіднесення найглибших переживань особистісного «Я» з художніми оцінками автора твору» [6, с. 152]. Як бачимо, мистецька рефлексія може стати інструментом формування художньо-творчої толерантності, як важливої якості особистості, здатної до співпереживання й розуміння художнього змісту твору. Досвід аналізу художніх особливостей твору, транслювання ціннісного простору художніх образів на особисте життя під час виконання твору сприяє його кращому розумінню та є проявом професійності як музиканта-виконавця, так і майбутнього вчителя музики.

Доцільність використання принципу рефлексивності з *принципом зв'язку освіти з життям* простежується тоді, коли освітній процес побудований так, що учні (студенти) поєднують отримані знання зі своїм особистим життєвим досвідом, шукають шляхи їх ефективного використання в щоденному житті. Поєднання цих двох принципів з метою формування художньо-творчої толерантності майбутнього вчителя музики, на нашу думку, сприятимуть глибокому проникненню студентів у світ мистецтва, кращому розумінню та засвоєнню художнього матеріалу, формування власних уявлень щодо творів мистецтва, різних стилів і жанрів.

Принцип діалогічності, як зазначає О. Отич, має важливе значення в освітньому процесі, адже саме діалог сприяє найкращому обміну інформацією, комунікації та взаємозв'язку в освітньому просторі. Педагогічний діалог може проявлятися не лише як суб'єкт-суб'єктна взаємодія між викладачем і студентом, між студентами в групі, а й між особистістю й мистецьким твором (М. Бахтін, О. Отич, О. Рудницька та ін.) [5, с. 148]. На думку вчених, діалог спонукає студентів до кращого розуміння культурного розмаїття в сучасному світі, з'ясування їх спільних і відмінних рис, допомагає в самовираженні й становленні особистості майбутнього вчителя музики в полікультурному середовищі. Навчити майбутнього вчителя музики вести діалог не лише з суб'єктами, а й з об'єктами творчого процесу, слухати й розуміти співрозмовника (чи то людину, чи то художній образ твору), співпереживати йому – означає розкрити його творчу індивідуальність, підвести до осмисленого музикування.

Принцип діалогічності дає змогу розкрити творчий потенціал особистості кожного студента, спрямувати його творчу енергію, знання, навички на коректне виконання творів

різних жанрів і стилів. Вправління у виконанні творів, обговорення методів, прийомів, творчих характеристик різних творів, вираження власних поглядів у процесі комунікації з викладачем, іншими студентами, невербальне спілкування з митцями, композиторами, виконавцями, художніми образами тощо. Ми вважаємо, що окреслені напрями впровадження принципу діалогічності, за своєю суттю, уже несуть ознаки толерантної взаємодії і тому є обов'язковими для формування художньо-творчої толерантності майбутнього вчителя музики.

Принцип інтегративності нині дуже поширений у вітчизняній і зарубіжній мистецькій освіті й передбачає інтеграцію в навчальний процес досвіду викладання різних гуманітарних (філософія, психологія, історія, література, мистецтвознавство) і точних (математика, інформатика) дисциплін, синтезу різних видів мистецтв під час вивчення предметів художньо-естетичного циклу тощо [3]. Принцип інтеграції мистецтв, поєднання й узгодження знань з історії та теорії мистецтва, елементарних навичок роботи з творами різних видів мистецтв, на нашу думку, є актуальним у процесі формування художньо-творчої толерантності майбутніх учителів музики. Для кращого розуміння мистецьких стилів і жанрів, орієнтування в історичних подіях, які зумовлювали ті чи ті зміни в мистецтві на різних етапах розвитку людства, майбутні вчителі музики повинні вивчати мистецтвознавчі дисципліни в комплексі з музичними фаховими предметами.

У практичній виконавській музичній діяльності здобуті інтегровані знання допоможуть майбутньому вчителю музики більш осмислено сприймати музику, висловлювати свої почуття, працюючи над власною інтерпретацією твору, керуватися історичними й культурними фактами, аргументувати своє бачення творчості композитора та художньої ідеї, закладеної в художньому образі твору. Знаючи передумови створення творів мистецтв, певного культурного періоду, розуміючи художню ідеологію та ціннісні орієнтири різних епох, використання методів і принципів їх втілення сучасниками в різних видах мистецтва, майбутній учитель музики буде «озброєний» і підготовлений до творчого діалогу з композитором і художнім образом. На нашу думку, культурно-естетична ерудованість і мистецька обізнаність майбутніх учителів музики є запорукою успішного формування в них художньо-естетичної толерантності.

Принцип художньо-творчої індивідуалізації навчального процесу характеризує положення про важливість упровадження в мистецьку

освіту особистісно-орієнтованого підходу, коли кожна людина є унікальною індивідуальністю, а в мистецькому середовищі це проявляється в неповторному творчому самовираженні. О. Андрейко, характеризуючи цей принцип щодо становлення виконавської культури скрипалів, підкреслює, що художньо-творча індивідуалізація сприяє розширенню й поглибленню творчих можливостей студентів [1].

Формування художньо-творчої толерантності майбутнього вчителя музики на принципі художньо-творчої індивідуалізації сприятиме не просто набуттю студентами знань і навичок, необхідних для творчої самореалізації, а й дасть змогу відчувати свободу самовираження, можливість експериментувати зі здобутими знаннями. Студенти матимуть змогу самостійно шукати шляхи вираження особистих емоційних станів, ціннісних поглядів, а також спостерігати за аналогічними процесами в інших студентів. Ми вважаємо, що принцип художньо-творчої індивідуалізації навчального процесу сприятиме розширенню творчого кругозору майбутніх учителів музики, розкриє їх творчий потенціал і спонукатиме до активного творчого діалогу, де студент займе позицію «зацікавленого співрозмовника», а не «пасивного критика». Крім того, обмін особистим творчим досвідом студентів буде спонукати їх прислухатися до думки інших, порівнювати з власним поглядом і, як наслідок, стимулювати до художньо-творчої толерантності.

Принцип креативності в поєднанні з принципом художньо-творчої індивідуалізації обґрунтовує необхідність творчого розвитку майбутнього вчителя музики в процесі формування художньо-творчої толерантності. Особливістю музично-педагогічної діяльності є те, що вона вимагає від майбутніх учителів музики постійного творчого пошуку та виконання низки творчих завдань. Людина, яка долучається до творчого процесу на різних рівнях, повинна бути відкритою до творчих експериментів і виявляти креативність і винахідливість у реалізації власних задумів, в осягненні чужих задумів, у трактуванні художніх явищ тощо.

Відомий вислів «скільки людей, стільки й думок» підтверджує нашу думку, що кожна особистість є індивідуальною, а отже, в силу своїх можливостей втілює креативність у своїй діяльності. Уява, натхнення, досвід, знання й творча свобода особистості майбутнього вчителя музики стають запорукою відкритого толерантного ставлення до світу загалом і мистецьких явищ зокрема. Організація навчального процесу на засадах принципу креативності, який стимулює розвиток фантазії і

бажання власного внутрішнього осягнення змісту творів мистецтва, виконання нестандартних творчих завдань та їх втілення в інтерпретації творів мистецтва, активне залучення до обґрунтування та презентації результатів своїх творчих пошуків ми вважаємо невіддільним від формування художньо-творчої толерантності майбутніх учителів музики.

Принцип активності вказує на те, що процес формування художньо-творчої толерантності потребує залучення майбутніх учителів музики до активної творчої діяльності. Для того, щоб в особистості сформувалися міцні естетичні уявлення про культурні та мистецькі явища, людина повинна їх «пропустити через себе», попрацювати з матеріалом і проаналізувати його. Особистий досвід безпосереднього спілкування та роботи з творами дає змогу майбутньому вчителю музики краще зрозуміти свої власні смаки, віднайти зв'язки між сучасним розумінням мистецтва та його особливостями в різних географічних, часових, культурних просторах. Пасивне ознайомлення з творами мистецтва, теоретичне вивчення фактів також є видом мистецької роботи студентів, але він повинен стати не єдиним, а лише одним з етапів долучення майбутнього вчителя музики до «оживлення» твору.

Варто зауважити, що у впровадженні принципу активності важливою є *вмотивованість* студентів до художньо-творчої діяльності, на чому наголошує В. Черкасов [11, с. 203]. Оскільки людину не можна змусити бути толерантною, якщо толерантність не є її власним ціннісним надбанням, то й будь-яка діяльність людини не буде мати позитивних результатів, якщо вона стикається з внутрішнім опором особистості. Завданням викладача в процесі успішного формування художньо-творчої толерантності є створення таких умов, які б ненав'язливо зацікавили майбутнього вчителя музики та стимулювали його бажання до толерантного спілкування з мистецтвом.

Принцип фасилітації. Термін *фасилітація* в педагогіці та психології досліджується багатьма науковцями (І. Авдєєва, О. Андрєєва, О. Врубльовська, О. Левченко, Г. Межина, О. Фісун, О. Шахматова, К. Шевченко та ін.) і найчастіше розглядається в двох категоріях – соціальної або педагогічної фасилітації. О. Левченко наводить визначення загальної *фасилітації* як способу здійснення навчання, при якому наставник опиняється в позиції помічника й допомагає учневі самостійно знаходити відповіді на питання й набувати нових навичок [2]. Дослідниця твердить, що сутність упровадження принципу педагогічної фасилітації в сучасний освітній процес полягає у формуванні активної конкурентоздатної

особистості, яка здатна до самостійного виконання проблемних завдань і прийняття нестандартних рішень. Ми вбачаємо в цьому зв'язок принципу фасилітації з ідеями толерантного навчання, коли всі учасники навчального процесу мають рівне право на вираження особистої позиції, а викладач займає не явну лідерську позицію, а переходить на рівень модерування освітнього процесу.

Наші міркування підкріплюються дослідженням О. Фісун, у якому наводиться перелік умов фасилітації в педагогіці, серед яких – повага й толерантне ставлення до учнів. Дослідниця трактує педагогічну фасилітацію як взаємодію між учителем і учнем, що ґрунтується на засадах гуманізму, полісуб'єктності, толерантності, дає змогу встановити зв'язок між загальноціннісними ідеалами української, зарубіжної педагогічної думки і сучасним станом педагогічної науки і практики, передбачає нагальний пошук способів і засобів гуманізації навчально-виховного процесу [9].

У педагогіці творчого становлення особистості принцип фасилітації виділяє С. Сисоева й характеризує його як такий, що спрямований на полегшення творчої діяльності учня, сприяє його творчій активності і стимулює її [8, с. 109]. Науковець твердить, що реалізація принципу фасилітації в навчальному процесі допомагає створенню творчої атмосфери, що проявляється у співробітництві та співтворчості на заняттях.

Зважаючи на це, ми вважаємо, що принцип фасилітації є актуальним при формуванні художньо-творчої толерантності майбутнього вчителя музики. Студенти, які довіряють один одному та своєму викладачеві, які не бояться критики за висловлення власних думок і поглядів на мистецтво, які не соромляться своїх смаків і творчих пошуків, на наше переконання, зможуть оволодіти художньо-творчою толерантністю краще, ніж за інших умов. Упровадження принципу фасилітації в навчальний процес покаже майбутнім учителям альтернативний спосіб організації навчання за умов доброзичливості, співпраці, демократизму, взаємодовіри, яку вони зможуть транслювати у своє щоденне життя, зокрема й у творче. Здатність слухати іншого та з повагою ставитися до його поглядів повинна бути покладена в основу спілкування майбутнього вчителя музики з мистецтвом.

Наступним принципом формування художньо-творчої толерантності ми окремо визначаємо *принцип толерантності*. Оскільки в основу художньо-творчої толерантності покладена ідея формування багатогранної толерантної особистості в культурно-естетичному середовищі, ми вважаємо

за доцільне впроваджувати в навчальний процес засади терпимості, стимулювання до порозуміння, повагу до цінностей, поглядів і думок інших. В. Черкасов розкриває зміст принципу толерантності в мистецькому освітньому просторі так: «...формування почуття поваги до світових і вітчизняних культурних цінностей, взаєморозуміння учасників художньо-творчого процесу, співчуття і співпереживання під час створення й інтерпретації художнього образу, характеристики інтонаційно-образної мови твору мистецтва» [10].

Як бачимо, наші міркування про необхідність упровадження толерантності в процес підготовки майбутніх учителів музики повністю збігаються з поглядами, які висунув вітчизняний учений. Розширення знань про толерантність як спосіб мислення, практикування спілкування та співпраці на засадах толерантності дасть змогу майбутнім учителям музики краще орієнтуватися в цьому соціальному явищі й керуватися ним у своєму житті та, на наше переконання, у художньо-творчій діяльності.

Принцип емоційної насиченості навчально-виховного процесу. Мистецька діяльність відрізняється від будь-якої іншої діяльності «концентрацією емоційності», яка закладена в ній: автор вкладає власні почуття й враження під час написання твору, виконавець переживає особисті емоції під час його виконання, слухач сприймає твір також, перебуваючи у власному «емоційному середовищі». Оцінюючи твір мистецтва, ми визначаємо те, наскільки він «зацепив» нашу душу, які емоції він у нас викликав і вже тоді доходимо висновку, сподобався нам твір чи ні, чи близький нам митець та його творчість. Тому ми можемо твердити, що емоційні враження мають значний вплив на художньо-творчу толерантність особистості, а отже, від позитивного емоційного сприйняття залежатиме наше особисте ставлення до мистецтва й готовність до толерантного художнього діалогу.

Для стимулювання прояву художньо-творчої толерантності майбутнього вчителя музики важливо створити позитивну емоційно насичену творчу атмосферу, забезпечити студентам умови, у яких вони б відчували свою емоційну відкритість і творчу свободу. О. Рудницька зазначає, що емоційно забарвлені події (зокрема й виклад навчального матеріалу) запам'ятовується учнями краще, ніж індіферентні [7, с. 83]. На нашу думку, це стосується й формування ставлення до тих чи тих мистецьких явищ: звернення до емоційного досвіду майбутніх учителів музики, формування яскравих емоційних асоціацій при ознайомленні з творами мистецтва створить у студентів міцні

враження, що матиме важливе значення для їх подальшого художнього спілкування з мистецтвом.

Принцип культуровідповідності в мистецькій освіті, як твердить О. Отич, залучає студентську молодь до світової культури, розкриває сутність процесу глобалізації та взаємозалежності країн і народів [5, с. 144]. Г. Падалка називає культуровідповідність «необхідною ознакою мистецької освіти в сучасних умовах, що зорієнтована на усвідомлення учнями мистецтва як соціального явища, на осягнення значущості художньої культури в навколишньому бутті, на висвітлення соціальних функцій мистецької діяльності» [6, с. 149]. Ми погоджуємося з думками цих науковців і вважаємо, що художньо-творча толерантність майбутнього вчителя музики залежить від розуміння ним самотності культурних явищ та їх впливів на розвиток мистецтва. Мистецтво – це дійсно соціальне явище, адже воно є результатом діяльності людей для людей і відзеркалює культурну та національну ідентичність певної історичної епохи.

Таке бачення зближує принцип культуровідповідності з *принципом полікультурності*, у якому закладені основи формування й розвитку толерантності майбутніх учителів музики. Це дає нам можливість твердити, що впровадження цих принципів у навчальний процес слугуватиме поглибленню знань з культури толерантної поведінки студентів, а значить, допоможе закласти основи художньо-творчої толерантності майбутніх учителів музики. Науковці наголошують на тому, що опанування культурними цінностями свого та інших народів сприятиме творчому розвитку особистості, що стане заохоченням до плідної художньо-творчої діяльності. О. Отич зазначає, що вивчення культурних особливостей різних соціальних угруповань дасть можливість студентам не тільки розширити власні знання, а й зрозуміти й удосконалити себе.

Формування художньо-творчої толерантності на принципах культуровідповідності та полікультурності спрямоване на підготовку майбутнього вчителя музики до відповідальності, яку він бере на себе в процесі інтерпертування творів мистецтва. Стаючи співавтором при виконанні твору, майбутній учитель музики повинен перейняти «правила гри», які панували в культурному середовищі автора твору, проявляти розуміння й повагу. Майбутній учитель музики повинен бути гнучким і толерантним, адже його «співрозмовниками» є видатні композитори та авторитетні митці, творчу мотивацію яких йому потрібно осягнути та «пропустити крізь себе».

Висновки. Отже, реалізація окреслених принципів у процесі організації навчального процесу для формування художньо-творчої толерантності майбутнього вчителя музики дасть змогу розкрити творчий потенціал студентів, стимулюватиме їх до активної інтерпретаційної діяльності, розширить їх кругозір у галузі мистецтвознавства та історії культури, стане запорукою довірливої творчої взаємодії між викладачем і студентом, навчить майбутніх учителів музики толерантного ставлення до власного оточення й культурних явищ як в особистому, так і у професійному житті. На нашу думку, художньо-творча толерантність повинна стати свідомим надбанням кожного, хто цікавиться й безпосередньо займається мистецтвом, адже, вступаючи в діалог з митцями й мистецтвом минулого і сучасного, ми продовжуємо передавати ціннісний досвід поколінь, створюючи при цьому культуру сьогодення.

Надалі ми плануємо дослідити сутність і особливості феномена художньо-творчої толерантності та використати наведені в статті принципи для розробки й упровадження методики формування художньо-творчої толерантності майбутніх учителів музики.

Список використаних джерел

1. Андрейко О.І. Теорія та методика формування виконавської культури скрипаля у вищих мистецьких навчальних закладах : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання (з галузей знань)» / О. І. Андрейко; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2014. – 44 с.
2. Левченко О. О. Педагогічна фасилітація як феномен формування фасилітативного стилю педагогічної взаємодії майбутніх викладачів / О. О. Левченко // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Психологія і педагогіка, 2011. – Вип. 18. – С. 147–158. – Режим доступу :

References

1. Andreiko, O.I. (2014). *Theory and Methods of Forming a performing Culture of a Violinist in higher art educational institutions: PhD-thesis in pedagogical sciences*. Kyiv: National Pedagogical Dragomanov University. [in Ukrainian].
2. Levchenko, O.O. (2011). Pedagogical Facilitation as a Phenomenon of Facility Style in Educational Interaction between Future Teachers. *Scientific Journal of National University of Ostroh Academy: Pedahohika I psikhohohiia*, 18, 147-158. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nznuoapp_2011_18_19.pdf [in Ukrainian].
3. Masol, L.M. (2006). *Methodology of Arts Learning at the Primary School: Guide for teachers*.

- http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nznuoapp_2011_18_19.pdf. – Назва з екрана (11.05.2015).
3. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі: посібник для вчителів / Масол Л. М., Гайдамака О. М., Белкіна Е. В., Калініченко О. В., Руденко І. В. – Х. : Веста : Видавництво «Ранок», 2006. – 256 с.
 4. Олексюк О. И Музична педагогіка: навч. посібник / О. М. Олексюк. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. – 248 с.
 5. Отич О. М. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання: теоретичний і методичний аспекти: монографія / О. М. Отич; за наук. ред. І. А. Зязюна. – Чернівці : Зелена Буковина, 2009. – 752 с.
 6. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. М. Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.
 7. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: навч.-метод. посібник / О. П. Рудницька. – Тернопіль : Навчальна книга–Богдан, 2002. – 270 с.
 8. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: підручник / С. О. Сисоєва. – К. : Міленіум, 2006. – 344 с.
 9. Фісун О. В. Педагогічна фасилітація як багатозначний феномен / О. В. Фісун // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи: зб. наук. праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. – 2010. – Вип. 34. – С. 133–139.
 10. Черкасов В. Ф. Принципи формування естетичної культури молоді / В. Черкасов // Естетика і етика педагогічної дії: зб. наук. праць. – 2012. – Вип. 4. – С. 88–99.
 11. Черкасов В. Ф. Теорія і методика музичної освіти: підручник / Володимир Черкасов. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – 528 с.
 - Kharkiv: Vesta: Vydavnytstvo "Ranok". [in Ukrainian].
 4. Oleksiuk, O.M. (2013). *Music Education: Manual for Students*. Kyiv: Borys Grinchenko Kyiv University. [in Ukrainian].
 5. Otych, O.M. (2009). *Art in the System of the Future Teacher's Creative Personality: Theory and Methodology: Monograph*. Chernivtsi: Zelena Bukovyna. [in Ukrainian].
 6. Padalka, H.M. (2008). *Artistic Pedagogy (Theory and Methodology of Teaching the Art)*. Kyiv: Osvita Ukraine. [in Ukrainian].
 7. Rudnytska, O.P. (2002). *Pedagogy: General and Artistic Context: the Textbook*. Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan. [in Ukrainian].
 8. Sysioieva, S.O. (2006). *Fundamental concepts of Pedagogical Creativity: Manual for Students*. Kyiv: Milenium. [in Ukrainian].
 9. Fisun, O.V. (2010). Pedagogical Facilitation as a Multivalued Phenomenon. *Scientific Journal of H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University "Tools of Educational and Scientific Works"*, 34, 133-139. [in Ukrainian].
 10. Cherkasov, V.F. (2012). Principles of Youth' Aesthetical Culture Formation. *Aesthetics and Ethics of Pedagogical Action*, 4, 88-99. [in Ukrainian].
 11. Cherkasov, V.F. (2014). *Theory and Methodology of Music Education: Manual for Students*. Kirovohrad: RVV Kirovohrad Volodymyr Vynnychenko State Prdagogical University. [in Ukrainian].

Рецензент: Аносов І.П. – д.пед.н., професор

Відомості про автора:

Соболь Наталія Віталіївна

Київський університет

імені Бориса Грінченка

вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ

04053, Україна

doi:10.7905/nvmdpu.v0i14.1096

Матеріал надійшов до редакції 16.03.2015 р.

Подано до друку 20.04.2015 р.